

ĮVAIRIAPUSIS RAIDOS SUTRIKIMAS: INTEGRACIJA IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOSE

Rekomendacijos pedagogams ir tėvams

ĮSTAIGOS PASIRENGIMAS

Ugdymo įstaigų pasirengimo priimti vaiką su autizmo spektro sutrikimais pagrindiniais žingsniai:

- bendradarbiavimas su tėvais;
- pagalbos planavimas;
- aplinkos pritaikymas.

SĖKMINGA ADAPTACIJA

Vaiko, turinčio autizmo spektro sutikimą, adaptaciją sąlygojantys veiksniai ir rekomendacijos siekiant sėkmingos vaiko adaptacijos.

PAGALBOS TEIKIMAS

Dažniausios situacijos ir aplinkybės, kuriose autizmo sutrikimus turintiems vaikams svarbu gauti pagalbą. Rekomendacijos pedagogams ir tėvams.

AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMAI

pasireiškia labai įvairiai, kartais net sakoma, kad sunku rasti du vienodus simptomus turinčius autizmo spektro asmenis. Todėl ir pagalbos šiuos sutrikimus turintiems vaikams planavimas labai individualus, kiekvienu atveju gali skirtis. Visgi yra ir universalių, bazinių pagalbos teikimo principų, į kuriuos stengsimės atkreipti dėmesį.

Pirmas ugdymo įstaigos susitikimas su vaiko tėvais

Sužinojus, kad į Jūsų ugdymo įstaigą atvyks autizmo spektro sutrikimą (toliau ASS) turintis ugdytinis, turėtumėte suplanuoti susitikimą su tėvais, kuris būtų skirtas geresniam vaiko pažinimui, tėvų lūkesčių ir darželio galimybių suderinimui, ugdymo tikslų aptarimui.

Pasiruoškite skirti nemažai laiko resursų, rengdamiesi priimti vaiką su ASS - vieno susitikimo retai pakanka.

Kuo geriau pasiruoškite vaiko atvykimui į Jūsų įstaigą, kuo daugiau įdėsite pastangų pritaikant ugdymo metodus ir ugdymo(si) aplinką, tuo labiau tikėtina, kad mažiau iššūkių patirsite vėliau. Nereikia laukti elgesio problemų vaikui atvykus, nes jas spręsti žymiai sudėtingiau, nei užbėgti joms už akių, imantis tinkamų prevencijos priemonių.

Kadangi ASS sutrikimą turintys vaikai labai skirtingi, pokalbio su tėvais metu, anketų ir vaiko stebėjimo pagalba išsiaiškinkite, kaip vaikas miega, valgo, komunikuoja, reaguoja į pastabas, kokie jo pomėgiai, stipriosios pusės ir kiti svarbūs ypatumai. Jei vaikas lankė kitą ugdymosi įstaigą, pasidomėkite, kaip vyko adaptacija ten. Išklauskite tėvų lūkesčius - kiek jie orientuoti į ugdymosi rezultatus, kokios pagalbos ir pritaikymų tikisi.

Gairės ugdymo įstaigai po susitikimo su tėvais:

- išstudijuokite tėvų pateiktas pažymas su specialistų rekomendacijomis, apsvarstykite su Vaiko gerovės komisija, kokių pagalbos priemonių galite imtis;
- sudarykite individualų pagalbos vaikui teikimo planą ir suderinkite jį su vaiko tėvais;
- sutarkite kito susitikimo datą, kada bus aptarta vaiko adaptacija ir planuojamos tolesnės pagalbos priemonės;
- numatykite, kaip kuo objektyviau įvertinsite savo taikomų pagalbos priemonių efektyvumą.

SVARBU PLANUOJANT PAGALBĄ

Autizmo sutrikimai dažniausiai pasireiškia trijose veiklos srityse:

- socialinės sąveikos,
- verbalinės ir neverbalinės komunikacijos
- bei elgesio.

(pgl. Lietaus vaikai)

Sėkminga vaiko adaptacija grupėje ir jos trukdžiai

Sėkmingai ASS turinčiųjų adaptacijai didžiausią įtaką turi prevencija.

Iššūkių, su kuriais galite susidurti, pavyzdžiai:

- Vaiko hiperjautrumas arba hipojautrumas šviesai, garsams, kvapams, prisilietimams ir pan.
- Vaiko komunikacijos sunkumai.
- Vaiko nelankstumas: prisirišimas prie daiktų, įpročių, veiksmų kartojimas.
- Vaiko jautrus reagavimas į naujoves - naują aplinką, kitus vaikus, dienotvarkės pasikeitimus.

Rekomendacijos sėkmingai vaiko adaptacijai:

- Planuodami pagalbą įtraukite visus ugdymo įstaigos specialistus.
- Numatykite, kas ir koku reguliarumu stebės vaiko adaptaciją bei kaip dažnai susitikssite aptarti stebėjimo rezultatus.
- Skirkite atsakingą asmenį, kuris vaiką lydės pirmų dienų metu ir teiks individualią pagalbą: padės nusiraminti, susiorientuoti, nueiti į tualetą, pavalgyti ir t. t.
- Paruoškite grupės vaikų **tėvus** specialiųjų poreikių turinčių vaikų atvykimui į grupę: **švieskite** apie įtraukųjį ugdymą(si), konfidencialumo tvarką ir pagalbos teikimo principus įstaigoje.
- Gali būti, kad vaiką į grupę įvesti reikės palaipsniui ir gali prireikti galimybės vaiką išvesti iš grupės, jei stimuliacija jam bus per didelė, per intensyvi. Numatykite **aplinką**, kurioje, esant poreikiui, vaikas galėtų **nusiraminti**, pabūti vienas su prižiūrinčiu asmeniu.
- Numatykite ir suderinkite reguliary laiką, kurį skirsite **individualiems pokalbiams su tėvais** (ne prie vaiko, ne prie kitų vaikų). Jų metu aptarkite dienos sėkmes ir iššūkius, tarkitės, apie ką tėvai gali pasikalbėti su vaiku namuose, ko paklausti, kaip pagelbėti, kad vaiko adaptacija būtų kuo lengvesnė.
- Parinkite, planuokite, pritaikykite **ugdymo metodus ir priemones**, atsižvelgdami į pokalbio su tėvais metu gautą informaciją.
- Jei vaikui skirtas **mokytojo padėjėjas** - išsamiai su juo aptarkite pagalbos vaikui būdus, bendradarbiavimo su grupės auklėtoja principus.
- ASS turintiems vaikams labai svarbus **pastovumas**, todėl stenkitės laikytis susitarimų su tėvais ir vaiku, kuo mažiau keiskite aplinką, vaiką prižiūrinčius asmenimis.
- Jei auklėtoja, mokytojo padėjėjas ir/ ar ugdymo įstaigos pagalbos vaikui specialistai „nesijaučia stiprūs“, pastaraisiais metais nedalyvavo mokymuose apie įvairiapusių raidos sutrikimus, **organizuokite mokymus, konsultuokitės** su Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais bei Sutrikusios raidos vaikų konsultavimo skyriumi.
- Pasirūpinkite **pedagogų emocių sveikata**, psichologo konsultacijomis, supervizijomis.
- **Iš karto reaguokite** į tėvų pastebėjimus, spręskite susidariusi įtemptas situacijas, kol jos netapo ūmiais, įsisenėjusiomis.

”

Iš pradžių ne vaikas turi prisitaikyti prie ugdymo įstaigos, o jūs prie vaiko.

“

Ugdymo įstaigos aplinkos pritaikymas vaikams su ASS

Dirbti su ASS turinčiais vaikais didelis iššūkis, aplinkos pritaikymas neretai padeda.

- Atskirkite, aiškiai pažymėkite veiklos, žaidimų, valgymo, nusiramavimo, miego zonas. Esant poreikiui - įrenkite vaikui su ASS atskirą darbo zoną.
- Darželio dienotvarkę pakabinkite matomoje vietoje, pateikite ją vaizdžiai, vaikui suprantamai. Esant poreikiui parenkite ir individualią, vizualią vaiko su ASS dienotvarkę.
- Sumažinkite perteklinių stimulų - plakatų, žaislų - kiekį.
- Pavojingas teritorijas atskirkite skiriamaisiais ženklais arba juostomis.
- Parenkite erdvę, kurioje vaikas gali nusiraminti ir tenkinti įvairius senosomotorinius poreikius - įvairių pojūčių stimuliacijai galite naudoti gumines, masažines, šviečiančias edukacines priemones.
- Stebėdami vaiką galite pastebėti poreikį piešinukais/ nuotraukomis iliustruoti įvairias instrukcijas: kokios priemonės vaikui reikalingos ant stalo, ką apsirengti einant į lauką, kaip plautis rankas ir pan.

”

Efektyviau skirti daugiau dėmesio prieš vaikui atvykstant į ugdymo įstaigą prevenciškai, nei vėliau spręsti sudėtingas situacijas.

“

„Svarbu neskubinti vaiko, leisti daryti pertraukas ir įsitraukti į veiklas savo tempu, orientuotis ne į naujų įgūdžių įgijimą, o į pripratimą prie aplinkos, struktūros, veiklų eigos supratimą, rutinos sukūrimą.“

SENSORINIS JAUTRUMAS

Pažinkite vaiko reakcijas į stimulus - garsinius, vaizdinius, kinetinius. Jos gali būti jautresnės arba kaip tik pamatysite aktyvų norą stimuliuoti save, pvz. judėti ar liesti. Hiperjautriems vaikams reikia mažinti stimulų kiekį, o hipojautriems - padėti patenkinti stimuliacijos poreikį priimtiniais būdais, tariantis su vaiko tėvais ir įstaigos administracija.

INSTRUKCIJOS

Nurodymus, instrukcijas sakykite trumpai, aiškiai, jei yra galimybė - vizualizuokite. Neverskite žiūrėti į akis, stovėti ar sėdėti ramiai geriau paprašykite pakartoti, ką išgirdo, paaiškinti, kaip suprato. Venkite vartoti perkeltinės prasmės žodžius ir išsireiškimus. Prieš sakydami įsitikinkite, kad vaikas jau pasiruošęs jūsų klausytis (prieš tai jis gali norėti pabaigti veiklą, į kurią įsitraukęs). Jei vaikas jūsų neišgirsta, bandykite suprasti, kokie dirgikliai arba veiksniai tam trukdo jus išgirsti ir kaip juos sumažinti.

TAISYKLĖS

Kurkite taisykles pozityviais žodžiais, vizualizuokite ir aptarkite jas, apsiribokite nedideliu taisyklių skaičiumi, kad būtų lengviau jomis vadovautis. Bandykite suprasti vaiko taisykles, esančias namų aplinkoje.

STRUKTŪRA

Nestruktūruotose veiklose, naujose aplinkose vaikui gali būti sunkiau išbūti. Padėkite vaikui būdami šalia, kartu sukurdami jam priimtinas taisykles, sumažinkite nerimą prieš pasikeitimus juos aptardami. Struktūruokite įprastai nestruktūruojamą veiklą - laisvų žaidimų laiką ir pan.

EMOCINĖS KRIZĖS

Vaikai gali patirti emocines krizes, kurių metu labai svarbus jūsų empatiškas reagavimas. Vaikui stipriai susijaudinus, atsiminkite, kad jis nekontroliuoja savęs ir dažniausiai žodinės reakcijos bus neefektyvios. Užtikrinkite vaiko ir kitų saugumą, reaguoti ramiai, būkite šalia.

SOCIALINĖ SAŲVEIKA

- Vaikui gali būti sunku įsiminti veidus, žmones, vardus. Auklėtoja turėtų priminti savo vardą, vis padėšinti kreiptis.
- Susikurkite su vaiku savo bendravimo būdus - kaip informuoti apie tai, kad nesuprato, neišgirdo, kad kažkas atsitiko, kad kažko nori. Galite naudoti pagalbines korteles, sutartinius ženklus, poreikių įvardinimo sakinio pradžias („aš noriu.“, „aš jaučiuosi...“)
- Vaikui gali būti sudėtinga suprasti kitų jausmus, reaguoti socialinėse situacijose. Įvardinkite kitų emocijas, pasiūlykite tinkamą reagavimo būdą. Mokydami vaiką socialinių įgūdžių būkite kantrūs, naudokite pasakotas, pieštas ir vaidinamas socialines istorijas, būkite šalia, leiskite stebėti vaikų bendravimą, padėkite susipažinti su kantresniais vaikais, kurie turi panašių interesų, mokykite bendravimo taisyklių.

Rekomendacijos pedagogams:

- Svarbu įdėti pakankamai pastangų užmezgant ryšį su vaiku ir bendradarbiavimą su jo tėvais.
- Ieškokite vaiko stiprybių ir į jas remkitės. Kasdien raskite už ką pagirti vaiką.
- Žinodami, su kokiais sunkumais susiduria vaikas, pritaikykite aplinką ir ugdymo metodus.
- Netinkamas vaiko elgesys dažniausiai nėra tikslingas ar sąmoningas, priimkite jį kaip pagalbos šauksmą, ieškokite, kokie vaiko poreikiai nėra patenkinami.
- Rečiausiai kartą per mėnesį organizuokite susitikimą individualiam, konfidencialiam pokalbiui su vaiko tėvais.
- Nelaukite, kol sunkumai įsisenės - kreipkitės į Vaiko gerovės komisiją ir administraciją ir spręskite situacijas iš karto.
- Rūpinkitės savo psichologine sveikata, nes darbas su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais reikalauja ne tik fizinių, kognityvinių, bet ir emocinių resursų.

Rekomendacijos tėvams:

- Svarbu kurti bendradarbiaujančius santykius su ugdymo įstaiga, pasitikėti joje dirbančiais pedagogais, įsiklausyti į jų rekomendacijas, skirti laiko susitikimams ir pagalbos vaikui planavimui.
- ASS turintiems vaikams reikia pastovumo. Ugdymo įstaiga negali keisti taisyklių pagal kiekvieną šeimą, bet ugdymo įstaigą pasirinkusios šeimos gali ieškoti kompromisų ir derinti šeimos taisykles prie ugdymo įstaigos taisyklių (pvz. laikykitės dienotvarkės, nevėluokite, derinkite vaiko asmeninių daiktų atsinešimą į įstaigą ir kt.)
- Tiek bendraujant su vaiku, tiek su ugdymo įstaiga akcentuokite vaiko stipriąsias puses, sėkmes, savo lūkesčius derinkite su vaiko gebėjimais.
- Užtikrinkite specialistų konsultacijų lankymą.
- Rūpinkitės savo emocine sveikata.

„Panašu, kad norint pasiekti sėkmės moksle ar mene – truputis autizmo yra būtina.“

Hansas Aspergeris